

Recenzja osiągnięcia artystycznego i aktywności artystycznej
Pani dr Małgorzaty Szandały
z Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach
sporządzona w związku z postępowaniem habilitacyjnym
w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki

Zlecniodawca recenzji

Zlecniodawcą recenzji jest Rada Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach (Uchwała nr LI/2023 z dnia 24 października 2023 r.), która pismem z dnia 5.12.2023 r. (ASP-DKS-0606-51/2023) poinformowała mnie o wyznaczeniu mojej osoby do pełnienia funkcji recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dr Małgorzaty Szandały.

Podstawa recenzji

Recenzja została napisana na podstawie dostarczonej dokumentacji:

1. Wniosek dr Małgorzaty Szandały o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki z dnia 22.05.2023 roku;
2. Uchwała nr LI/2023 Rady ds. stopni w Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, z dnia 24 października 2023 roku dotycząca powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitacyjnego dr Małgorzaty Szandały;
3. Autoreferat;
4. Dokumentacja wideo potwierdzająca wskazane osiągnięcie dr Małgorzaty Szandały;
5. Pisemna i fotograficzna dokumentacja dorobku;
6. Kopia dokumentu potwierdzającego uzyskanie stopnia doktora.

Informacje o Habilitantce

Pani dr Małgorzata Szandała w 2002 roku uzyskała tytuł magistra sztuki w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach na kierunku Grafika Warsztatowa. Na tej samej uczelni, w 2016 roku uzyskała stopień doktora sztuki w dziedzinie sztuki plastyczne, w dyscyplinie sztuki projektowe na podstawie pracy doktorskiej pt.: „Schrony przeciwatomowe i słowniki. (Językowa przestrzeń publiczna jako rodzaj heterotopii. Performatywna funkcja języka: symboliczna przemoc językowa i symboliczne metody obrony)” – cykl prac site-specific oraz powiązany z nimi cykl 20 esejów. Promotorem pracy doktorskiej był prof. Andrzej Tobis, natomiast recenzentami byli dr hab. Grzegorz Sztwiertnia i prof. Grzegorz Klamann.

Informacje o zatrudnieniu Habilitantki

Habilitantka od 2011 roku do dnia dzisiejszego jest zatrudniona w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach. W pierwszych latach 2011 – 2016 pracowała na stanowisku asystenta, a następnie jako adiunkt.

W latach 2002 – 2011, czyli przed zatrudnieniem na wspomnianej uczelni Kandydatka była niezależną artystką poświęcającą swój czas na doksztalcanie się (Publishing School w Krakowie, roczne studia podyplomowe „Sztuka, przestrzeń publiczna, demokracja – relacje i możliwości” w SWPS w Warszawie pod kier. prof. Andrzeja Nowaka), pracę na umowę zlecenie oraz własną praktykę artystyczną. Był to okres bez stałego zatrudnienia, w związku z tym, jak sama kandydatka wspomina w autoreferacie, doświadczyła dużej niepewności jutra. Z drugiej jednak strony rozporządzała swobodnie swoim wolnym czasem, co pozwoliło Jej na dłuższe pobyty za granicą (Austria, Serbia, Szwajcaria, Walia, Norwegia), podczas których zdobywała doświadczenia artystyczne oraz nawiązywała liczne kontakty ze środowiskiem młodych twórców z różnych stron świata. Autorka podkreśliła w dokumentacji, że okres ten miał istotny wpływ na dalszą Jej działalność.

Nagrody, wyróżnienia, rezydencje

Wystawa „Życie ludzi”, która miała miejsce w CSW Kronika w Bytomiu, a upubliczniona w okresie od listopada do końca grudnia 2020 r., **została wyróżniona w 2021 r. nagrodą Śląska Rzecz w kategorii wystawiennictwo**. Na wyróżniony projekt Kandydatki składały się następujące prace:

- instalacja z dwóch filmów video autorstwa Habilitantki;
- seria 20 przedrukowanych rycin z niemieckiej encyklopedii zoologicznej;

- esej pt. „Święto wiosny. Cykle natury a wojna – kulturowe i językowe analogie” autorstwa Habilitantki.

Habilitantka wzięła **udział w sześciu zagranicznych programach rezydencyjnych i stypendiach pobytowych:**

- 2018 Brno Artist in Residence, The Brno House of Arts, Brno, **Czechy**
- 2013 stypendium Ministerstwa Kultury, Nauki i Edukacji Mecklenburg-Western Pomerania, Niemcy na pobyt w Künstlerhaus Lukas w Ahrenshoop, **Niemcy**
- 2012 Harlech International Artists' Residency 2012 X / Harlech Biennale 2012 ICAW Documented Art Space Transport of Delights, Harlech, **Walia**
- 2008 Residency at Imprimerie – atelier pour arts et science, Bazylea, **Szwajcaria**
- 2007 Residency in Honefoss – Atelierazur Hval Kulturstasjon w Honefoss, **Norwegia**
- 2005 Artist-in-Residence program in Harlech / Wales UK Harlech Art Biennale “Coordinantes” hosted by International Contemporary Art Wales (ICAW), University Innovation – University of Wales Bangor and Galeri Caernarfon, Harlech, **Walia**

Ocena wskazanego dzieła

Habilitantka **jako swoje dzieło** aspirujące do spełnienia warunków wynikających z art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2020.85) **wskazała projekt „A Rehearsal of a Medicine Man” („Próba szamana”)** składający się z serii prac zrealizowanych w różnych mediach (wraz z elementami w postaci materiałów archiwalnych stanowiącymi jego integralną część). Projekt został upubliczniony w charakterze wystawy indywidualnej w The Brno House of Arts (Dum umeni mesta Brna), G99 Gallery, Brno, między 11 września a 3 listopada 2019. Kuratorem wystawy był Richard Fajnor.

Autorka swoje dzieło skomponowała z następujących elementów:

- **„A Rehearsal of a Medicine Man I” („Próba szamana I”) wideo autorstwa habilitantki** z 2018 r. prezentowane w pętli, (parametry filmu: HD, kolor, dźwięk, długość: 03'47”),
- **„A Rehearsal of a Medicine Man II” („Próba szamana II”) wideo autorstwa habilitantki** z 2018 r. prezentowane w pętli, (parametry filmu: HD, kolor, dźwięk, długość: 05'51”),
- **„Rainbow” („Tęcza”) wideo autorstwa habilitantki** z 2018 r. prezentowane w pętli, (parametry filmu: HD, kolor, bez dźwięku, długość: 03'16”),
- **„Tank Man. Gate of Heavenly Peace” – materiał archiwalny w postaci oryginalnego filmu wideo** z zapisem wydarzeń z dnia **05.06.1989 r.**, jakie miały miejsce podczas

protestów na Placu Niebiańskiego Spokoju w Pekinie prezentowanego w pętli, (parametry filmu: kolor, dźwięk, długość: 02'33"),

- **Materiał archiwalny w postaci serii 5 fotografii reporterskich z dnia 05.06.1989 r.** rejestrujących moment, kiedy Tank Man zatrzymuje kawalkadę czołgów przed Placem Niebiańskiego Spokoju w Pekinie autorstwa Charlie Cole, Stuart Franklin, Jeff Widener, Arthur Tsang Hin Wah, Terril Jones, (parametry fotografii: cyfrowe wydruki kolorowe w formacie pocztówkowym),
- **„A Medicine Man” – antropologiczny materiał archiwalny w postaci filmu autorstwa antropologa Johna Marshalla z 1969 r.** przedstawiający ceremonię uzdrawiającą Buszmenów, przeprowadzaną przez szamana, (parametry filmu: czarno-biały, dźwięk, długość: 20', prezentowany w pętli),
- **Trzy archiwalne reprodukcje przedstawiające szamanów:**
 - „Somewhere in Central Africa”, data powstania: między 1942-1945 r., autor nieznany, zdigitalizowany negatyw czarno-biały, źródło: cyfrowe zasoby Library of Congress, wydruk cyfrowy;
 - „Native American Conjuerer”, data powstania: ok 1588 r., rycina, autor: Theodor de Bry, źródło: cyfrowe zasoby New York Public Library, wydruk cyfrowy;
 - „The Flyer”, akwarela, autor: John White, data powstania ok. 1580 r., źródło: cyfrowe zasoby The British Museum, wydruk cyfrowy.
- **„A Rehearsal of a Medicine Man” („Próba szamana”) – esej autorstwa habilitantki z 2019 r., wydruk cyfrowy**

W eseju **“A Rehearsal of a Medicine Man”** Autorka wyjaśnia charakter tworzenia swojej pracy będącej wieloelementową instalacją. Napisała m.in. cytując: *„Porównuję działania Tank Mana do działań szamana – Medicine Mana – jako rodzajów spektaklu i rytuału, mających charakter powtarzalny, wielokrotny. Przywołuję słowa Fracisa Alsya o dokonującej się wymianie między tym, co poetyckie, a tym, co polityczne i poszukuję wyjaśnienia tego sformułowania poprzez analizę performansu, jaki wykonał dla mnie Jianan Qu. W dalszej części eseju piszę o pewnej warstwie „magiczności”, czyli czegoś nieuchwytnego w rzeczywistości, która wymyka się opisowi językowemu.”* Esaj, jak sama Autorka pisze, *„stanowi łącznik między poszczególnymi elementami instalacji i wyjaśnia ich relację między sobą.”*

W skład projektu wchodzi prace Habilitantki, ale także historyczne dokumenty bez żadnej korekty, cięć, montażu, czyli w takiej formie w jakiej zostały wykonane wiele lat wcześniej. Korzysta także z pracy innych osób, tj. chińskiego artysty – tancerza i choreografa – Jianana Qu,

którego zaprosiła do swojego projektu. Jianan wykonał performans, którego scenariusz Autorka oparła na wydarzeniach z 5 czerwca 1989 roku, jakie miały miejsce w Pekinie, dzień po stłumieniu protestów na placu Tienanmen. Artysta powtórzył ruchy Tank Mana we własnej interpretacji. Interesujące było to, że performans odbywał się w przestrzeni pozbawionej odniesień do tamtej sytuacji i tamtego miejsca, a tylko sam układ ruchów Jianana przypominał ruchy i gesty Tank Mana.

Zestawienie tak różnych elementów projektu w jednej konkretnej przestrzeni daje możliwość spojrzenia na całość przekazu Autorki i dojrzenia specyficznego mimetyzmu, jaki występuje pomiędzy postaciami, ale także sytuacjami czy zjawiskami. Dobrze to widać w porównaniu Tank Man zatrzymującego w 1989 r. kawalkadę czołgów przed Placem Niebiańskiego Spokoju w Pekinie z ceremonią uzdrawiania Buszmenów przeprowadzaną przez szamana (Medicine Man), a udokumentowaną w filmie z 1969 i performensem wykonywanym w 2018 r. na prośbę Autorki przez chińskiego artystę.

Artystka dotyka bolesnych sytuacji z historii często związanymi z przemocą, śmiercią, zagładą, niechcianymi wspomnieniami.

W dokumentacji Habilitantki przedstawiona jest geneza, inspiracje, technika i analiza twórczości wraz ze wskazanym dziełem. Habilitantka przedstawia swoje refleksje na temat swojej twórczości, wspiera się także i cytuje innych autorów i artystów. Tekst opisujący dzieło i pozostałą twórczość pokazuje dojrzałość przemysłu Autorki i jej wiedzę. Cała dokumentacja wraz z fotografiami, filmami jest przygotowana na wysokim poziomie i bardzo profesjonalnie.

Istotna aktywność artystyczna

Oprócz wskazanego osiągnięcia artystycznego „A Rehearsal of a Medicine Man” („Próba szamana”) habilitantka wskazała jeszcze trzy projekty, które sama uznała za najważniejsze realizowane po doktoracie:

- „Internacjonalizm. Przypis do lanszaftu z fikusem i szpilplacem” z 2018 r. – kontynuacja pracy doktorskiej, czyli projekt rozwijający i poszerzający jej wątki o nowe konteksty. Prezentowany był jako wystawa indywidualna w CSW Kronika w Bytomiu (24.03.2018 – 28.04.2018); kuratorka: Agata Cukierska.
- „Święto wiosny” z 2020 r. – projekt, w którym podejmowane są przyrodnicze wątki z tłem I i II wojny światowej składa się z następujących prac:
 - instalacja z dwóch filmów video autorstwa Habilitantki ukazujące pozorną niewinność i sielskość wiejskiego krajobrazu. Jak dowiadujemy się, piękno

przyrody skażone jest przemocą i śmiercią dawnego obozu koncentracyjnego Arbeitslager IV.

- seria 20 przedrukowanych rycin z niemieckiej encyklopedii zoologicznej wydanej przez Bibliographisches Institut Leipzig und Wien w 1900 roku „Brehms Tierleben” („Życie zwierząt Brehmsa”)
- esej pt. „Święto wiosny. Cykle natury a wojna – kulturowe językowe analogie”, w którym Autorka wykazuje: „*analogie między naturalnymi cyklami przyrody, a cyklami niszczenia i powstawania w kulturze*”, Analizuje „*temat języka obrazów: pejzaży i zakodowanych w nich treści związanych z przemocą, która wydarzyła się na terenach, które reprezentują*” oraz antysemicki język nazistowskich Niemiec.

Projekt „Święto wiosny” prezentowany był na wystawi zbiorowej „Życie ludzi” w CSW Kronika w Bytomiu (listopada – grudnia 2020 r.), kuratorki: Agata Cukierska i Katarzyna Kalina.

- „Kobieta na księżycu” z 2021 r. – projekt z pracami dotyczącymi ciała, języka, przemocy wykonany w duecie wraz z drugą artystką – Martą Szulc. Wybrane prace z tego projektu to:
 - Lee Miller w wannie Hitlera. Koloryzacja” – interwencja w materiał archiwalny
 - „Odwrócona Viktoria” – rzeźba
 - „Suszarki” – obiekty, fotografie archiwalne, instalacja
 - „Apex linguae. Koniec języka” – esej wizualny

Projekt prezentowany był na wystawie „Kobieta na księżycu” w CSW Kronika w Bytomiu (28.08.2021-15.10.2021), kuratorka: Agata Cukierska.

Dorobek artystyczny

Habilitationka wykazuje się istotną aktywnością artystyczną i naukową, także na arenie międzynarodowej. Jej dorobek to:

- 44 dzieła i projekty artystycznych zrealizowanych po doktoracie i prezentowane lub upublicznione tylko raz w formie np. instalacji site-specific czy instalacji z wykorzystaniem archiwalnych ilustracji anatomicznych lub fotografii wykonanych przez Habilitationkę, a także w formie wideo, obiektów, esejów.
- 13 wystaw krajowych w tym: 2 wystawy indywidualne, 4 wystawy w duecie, 7 wystaw zbiorowych

- 4 międzynarodowe wystawy zbiorowe w: Triangle & Cookhouse Gallery, Chelsea College of Art w Londynie (2016r.), Szentendre Museum w Budapeszcie (2016 r.), Chelsea College of Art – London, Plymouth University, Valand Academy – University of Gothenburg (2019 r.), Kaštieľ Moravanach nad Váhom w Słowacji (2022) r.
- 9 publikacji w tym: 1 monografia autorska, 7 rozdziałów w zbiorach pod redakcją, 1 wydawnictwo pokonferencyjne.
- 6 rezydencji i stypendiów pobytowych: Walia – University of Wales Bangor and Galeri Caernarfon, Harlech (2005), Norwegia – Atelierazur Hval Kulturstasjon, Honefoss (2007 r.), Szwajcaria – Atalier Pour Arts et Science, Bazylea (2008 r.), Walia – Harlech Biennale 2012 ICAW Documented Art Space Transport of Delights, Harlech (2012 r.), Niemcy – Künstlerhaus Lukas, Ahrenshoop (2013 r.), Czechy – The Brno House of Arts, Brno (2018r.)

Jak widać z tych danych Habilitantka zwiększyła znacząco swoją aktywność artystyczną po doktoracie.

Osiągnięcia dydaktyczne

Habilitantka była organizatorką, kuratorką oraz aranżerką wystaw prezentujących prace studentek i studentów oraz kadry pedagogicznej w instytucjach zewnętrznych, jak np. Galeria Rondo Sztuki w Katowicach, Centrum Kultury im. K. Bochenek w Katowicach, Galeria Działań w Warszawie. Prezentowała dorobek swojej pracowni i uczelni na 3 konferencjach (w 2012 r. na Konferencji poświęconej edukacji artystycznej w Instytucie Sztuki Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, w 2013 r. na Konferencji „Zobaczyć sens” w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i w 2020 r. na Konferencji XX-lecia Multimediów ASP w Katowicach) oraz na 3 spotkaniach z publicznością (dwa razy w 2018 r. w Galerii Extravagance Zamek Sielecki w Sosnowcu oraz w pracowni Atelier Environmentu na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Technicznego w Brnie i raz w 2019 r. w Muzeum Miejskim w Żorach).

Była promotorem pomocniczym w 3 przewodach doktorskich obronionych w 2019 (dwa doktoraty) i 2020 roku (jeden doktorat), recenzentką 13 prac dyplomowych (2017 – 2022 r.) oraz konsultantką i osoba sprawującą opiekę merytoryczną nad wieloma pracami dyplomowymi.

Działalność organizacyjna

Habilitantka udziela się organizacyjnie na ASP w Katowicach, gdzie organizuje i koordynuje takie wydarzenia jak, np.: spotkania z zapraszanymi artystami lub naukowcami z

Polski i z zagranicy, przeglądy studenckie III roku, dni otwarte, egzaminy wstępne, obrony dyplomów, wystawy podyplomowe. Sprawuje także opiekę nad studenckim kołem naukowym.

Jest członkinią wielu komisji uczelnianych: Rady Wydziału (2020 – 2024), Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla studentów (2020 – 2024), Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla dyplomantów (2020-2024), Senackiej Komisji ds. umiędzynarodowienia (2020-2024). W latach 2012 – 2020 była członkinią Senackiej Komisji ds. Badań Naukowych.

Habilitationka jest także członkinią wielu zespołów roboczych jak: zespół „Europejskie Miasto Nauki 2024” (działania przygotowawcze do EMN 2024) czy zespół „Sztuka poza sztuką” (zajmujący się wdrożeniem nowego programu edukacyjnego dla ASP w Katowicach na lata 2023-2024).

Podsumowując, Habilitationka prowadzi badania artystyczne nad przestrzenią, językiem, czasem, ale także nad konkretnymi zdarzeniami historycznymi (często związanymi z przemocą), co wymusza dodatkowe zdobywanie wiedzy spoza dziedziny sztuki. Dotyka zarówno konkretne historyczne fakty jak i mity, między którymi umiejętnie balansuje, co wskazuje na Jej wysoką wrażliwość artystyczną i społeczną. Wypracowała swój warsztat artystyczny i konsekwentnie podąża obraną drogą artystyczną. Dodatkowo Habilitationka angażuje się w wiele prac społecznych i dydaktycznych. Jest bardzo aktywna i otwarta na współpracę także z zagranicznymi artystami.

Konkluzja

Przedstawione w postępowaniu habilitacyjnym dr Małgorzaty Szandały zrealizowane dzieło artystyczne spełnia wymogi art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Małgorzata Szandała posiada dużą wiedzę profesjonalną i ogólną. Wykazuje się odpowiednim dorobkiem wystawienniczym. Osiągnięcia artystyczne Habilitationki powstałe w okresie po doktoracie, ocenione na podstawie załączonej dokumentacji, stanowią znaczny wkład w dyscyplinę sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

W związku z powyższym wnioskuję o przyznanie dr Małgorzacie Szandale stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

dr hab. Narcyz Piórecki, prof. UR